

ИВО ПАПАЗОВ

МУЗИКАТА НЕ СЕ УЧИ, ТРЯБВА ДА Я ЧУВСТВАШ

ТЕКСТ: ИВАН ИВАНОВ, СНИМКИ: МАРИЯ ЗАХАРИЕВА

Помня как славата му се носеше като на митичен герой още в края на седемдесетте, но в тогавашната преса, радио и телевизия от него нямаше даже и следа. Напълно повярвах, че съществува, когато прочетох за Иво Папазов като за един от най-самобитните музикални импровизатори на планетата в реномираното американско списание за джаз „Даун бийт“. Тогава си казах, че трябва да отида на някоя сватба в Тракия, за да видя този музикален феномен с очите си. Не предполагам, че това ще стане двадесет години по-късно и то в Прага. Въпреки умората след умопомрачителния тричасов концерт Иво Папазов се оказа един от най-приятните събеседници със които ме е срещала журналистиката през годините.

Забелязах, че си правиш бележки за музиката, която свириш, без да пишеш ноти.

Аз съм слухар, познавам нотите, но никога не съм учил солфеж и съм може би единствения човек, свирил със симфоничен оркестър, без ноти пред себе си.

С кой оркестър беше това?

С Измирската филхармония, беше нещо невероятно.

Свириш ли често в Турция ?

Да, доста често. Моите родители живеят там и там съм много популярен. Случвало ми се е да свирия там пред пет, шест хиляди души публика. Голяма част от публиката са и наши изселници и на моменти е много трогателно - прегръщат ме, целуват ме.

Преди година свирих на международния джаз фестивал в Истамбул. В рамките на фестивала имаше вечер на циганската музика, на която свириха десет оркестъра от различни страни на Балканите, Испания и Чили. Ние свирихме последни и от първите тонове публиката избухна във възторг. Нашата музика ги хвана от първите тактове и всичко живо скочи на крака. Не ги оставихме до края да си отдъхнат. Осем пъти ни викаха на бис. Ако сме свирили осемдесет минути, почти толкова още свирихме бисове.

Но в нашата музика има много енергия, всяка пиеса те удря в главата. Това беше вечер на музиката на ромите и дойдоха да ни слушат и остана-лите джазмени. Беше там и една известна пианистка от Азербайджан – Азиза Мустафа Задех, която направо легна на краката ми. Макар че тя свири почти по бикини само, публиката на нея не реагира така, както реагира на нас.

Нашата народна музика има хиляди ритми и е завладяваща, но трябва да умееш да я свириш и да покажеш изкуство. Да хванеш слушателя и да го хипнотизиращ. Испанците после ни казваха: „И нашето фламенго е много темпераментна музика, но това, което вие правите, направо ни зарежда с динамит“.

Свирият ли децата ти на нещо?

Да, но аз още отначало им казах - или ставате номер едно в музиката, или няма смисъл да се занимавате с това. Малкият син много добре тръгна да свири на кларинет, показах му някои неща, но един път, без да искам съм натиснал и изкълчил пръстчето му и от тогава малко го е страх. Пък взеха да го интересуват и други неща и да не му остава много време за свирене.

Колко деца имаш?

Три, от първия брак имам голяма дъщеря и от втория две момчета. Да са ми живи

и здрави, единият от тях сега е абитуриент и доста добре свири на класическа китара. Малкият син се зарази покрай него и също свири на китара.

Имало ли е моменти музиката да ти дойде много, да ти се иска да си починеш от нея?

В миналото почти никога, макар че е имало години, когато съм свирил по 15-16 часа всеки божи ден. В последно време взех да се изморявам и да търся тишината. Дори вече изключвам мобилния телефон и предпочитам да ми оставят съобщения. Взех да усещам годинките вече.

Аз имам чувството, че въпреки многото енергия, която изразходваш, те очакват още много години по световните сцени.

Иска ми се, иска ми се, но годините започват по малко да тежат, приближавам педесет и шестата. Макар че има музиканти като Стефан Грапели, които свирят и на деветесет.

Спомням си, че имаше моменти, когато спях по два часа на ден. Много от колегите ми нямаха книжки за коли и след свирене аз редовно карах до следващото място, където имаме ангажимент. Примерно свършваме в Раднево или в Стара Загора след полунощ и на другия ден сме във Видин. Оркестърът се качва по колите и докато останалите спят, аз съм зад волана и после направо на сцената. Имали сме преходи от Габрово до Сандански примерно, още пазя тефтерите от годините и сам се чудя как сме могли да имаме толкова натоварена програма. Да не говоря за ангажиментите по неволя, за приятели, които идват и се примолят, аман - заман, ела да ми свириш на сватбата, булката ми вече ще ражда. И макар месецът да е пълен и да съм си оставил един ден за себе си, намирах и за тях време, макар и да са от другия край на България.

Имал ли си менажер през годините, който да се грижи за графика ти от концерти и пътувания?

Сега вече имам, защото сам не смогвам, но дълги години сам се грижех за всичко. Сега за нещата в България се грижи Виктор Лилов, а за чужбина имам друг менажер. Старая се повече да си почивам вече, на моменти напрежението е направо ужасно.

Зная, че още през осемдесетте години те открива известния продуцент Джо Бойд, който ти помага още тогава да представиш музиката си извън България.

Той е много странен човек, ние дори в началото не му обърнахме много внимание. Ходеше малко опърпан, но те американците обичат така да изглеждат. Тогава той ходи една седмица след нас по всички сватби. А тогава циганите без мен сватби

не правеха, то ставаше винаги цял панаир. Аз тогава го забелязах, как седи винаги възможно най-близо до оркестъра и слуша съсредоточено. На последната сватба дойде с едно момиче преводач. Помня, че се казваше Ивана, скоро ми се обади като бяхме в Чикаго. И тогава Джо Бойд ми направи предложение да ни помогне да свирим в чужбина, а ние тогава бяхме страшни мераклии. Аз бях правил някакви опити още 1984 г. да излизам, за да свирия с Милчо Левиев, но тогава не ме пуснаха.

Какъв беше предлогът на властите тогава? Ами заради възродителния процес. Страх ги беше, че ще избягаме заради произхода си.

Извинявам се, ако това е чувствителен въпрос за теб, но какво беше името ти преди да се промени на Иво Папазов?

Ибрям. И сега така се водя и по паспорт Иво Папазов – Ибряма.

А тогавашната ти фамилия ?

Хапразов. Ибрям Хапразов. Промених само една буква. Това ми се стори най-добрия вариант. Турците за по-накратко ми казват понякога Ибо. Дали ще е Иво или Ибо, все тая.

Защо не си върна името след 1990 година?

Не, не става да връщам. Не мога пак да променя едно име, с което съм станал известен и даже придобил международна популярност. Между другото, аз не съм никакъв фанатик и ми е все едно дали на плаката ще е старото или новото ми име, но за ориентацията на хората не би било добре. За тях това би било непознато име. Много политици, които критикуваха тогавашния режим се опитаха да ме критику-

ват за това, но мен политиките не ме интересуват, мен ме интересува широката публика.

Когато беше малък в твоето семейство на какъв език се говореше?

На турски. Прадедите ми са говорили цигански, но после остават сред турци и приемат техния език. Както има и много цигани, останали в обкръжението на българи и преминали на тяхната религия и език. И днес има много цигани, които не знаят цигански. Аз съм от така наречените турски цигани. Макар че някои хора се крият, аз не го крия, пък и защо да го крия. Едно време да се наричаш циганин беше много грозно.

Кой ти купи първия кларинет?

Никой, това е лошото. Купиха ми акордеон! И то нарочно, да има един акордеонист в оркестъра, защото цялата фамилия в Кърджали са кларинетисти. Аз израснах в обкръжението на кларинетисти, а прадедите ми са свирили на зурни и постепенно са се модернизирани и преминали на кларинет.

А ти как премина от акордеона към кларинета?

Аз си свирех дома скришом на кларинет, докато един ден татко ме набара. Но ме хареса как свирия и понеже го бях поставил вече пред свършен факт, записа ме на детска музикална школа. Тогава се прояви и любовта ми към народната музика.

Продължи ли после в музикално училище?

Не, аз учих до осми клас и дотам. Започнах да свирия и да печеля пари с това, парите ми се усладиха...

Помниш ли на колко години беше, когато за пръв път свири на сватба ?

Мисля, че на дванайсет, но аз тогава изглеждах като на шестнайсет, бях висок и много слаб. Като малък, още девет години, ходех тайно след баща ми, когато тръгнеше да свири на сватби из околните села. Пеша, тогава нямаше транспорт и когато те ме видяха по средата на пътя, вече нямаше как да ме върнат и ме взимаха със себе си. Постепенно започнаха да ми дават да свирия със тях. Спомням си, че понякога с акордеониста Нешко Нешев се качвахме в ресторантите да посвирим с музикантите. Бяхме малки и интересни за тях.

Нешко Нешев е до днес в твоя оркестър, оттогава ли сте заедно?

Да, ние сме от една махала, братовчеди сме дори, в школата по акордеон ходихме заедно. След училище се събирахме и вмес-то уроците, свирехме заедно народна музика. И то добре свирехме, понеже бяхме дребосъци, където отидехме, обирахме парсата на големите музиканти, даже понякога вече не искаха да ни качват на сцената.

А ти на кларинета съвсем сам ли се научи?

Да, изцяло сам. Но виж, тя, музиката не се учи, трябва да я чувстваш. Господ като те дари с нещо, няма учене.

Имало ли е моменти, когато ти се е искало да не си музикант?

Да ми е писвало от това? Писвало ми е от много работа, като гледам как хората са със семействата си, пък аз им свирия. Години наред не знаех какво е това празник. Няма байрям, няма Нова година, тогава съм съжелявал, че не съм със семейството си, но иначе не. Не, не мога да съжелявам, защото все пак на края се призна това, което правя и това, което съм дал за музиката. Макар че признанието дойде от другаде.

От чужбина?

Да, за съжаление. В спалнята ми не можеш да влезеш от награди. Златни звезди от Атлантическия клуб, документи за посланик на културата, алея на звездите където съм трети след Стоичков и Валя Балканска. Вече като чуя за награди ми става неудобно. Но аз тези неща ги възприемам не като лични, а като награди за България. Наградите не ме трогват толкова, колкото обичта на публиката. Топлят ме нейните аплодисменти на един концерт, това е най-голямата награда за един изпълнител. В чужбина тези награди са свързани с пари, у нас нищо. Постоянно ме правят почетен

гражданин на различни градове и ми връчват разни медали и ключове от градове. За какво? За да да ходя там без пари на баня ли? Едно време Тодор Живков с такива награди раздаваше и апартаменти, и какво ли не като на спортистите шампиони, а днес нищо. Аз знам че моята страна е бедна, но поне някаква символична сума. Стига вече жезла и официалности. Канят ме като почетен гост да съм присъствал на откриването на някакъв цех или площад, защо? Да не съм манекен, да ме поканят да свирия. Аз мразя официалностите и речите, най ми е добре като мога да съм по фанелка и панталон и си свирия своята музика.

Колко е важна за теб миналогодишната награда на Би Би Си за най-добър албум в областта на етническата музика?

Това наистина е сериозна награда, защото за нея гласува публиката. Аз имах още и номинация за албум на годината, но там решава журито, там има пари и стават шами. Те си я дадоха тази награда на техните си хора.

Слушаш ли друга музика освен фолкор?

Не, в моята кола вървят само новини. Много ми е смешно когато фолк певиците, тия модни пикли, когато казват – ами аз слушам само класика. С чисто сърце мога да кажа, че обичам всякаква музика и поп фолка дори, макар че там са повече кавър версии на сръбски и гръцки песни. Ако са в оригинален вариант, слушам. Предпочитам инструменталната музика, песни мно-

го не слушам. Българската поп и рок музика не ми допадат, не знам ти на какво мнение си.

Ами аз съм израснал с песните на Шуриците и Дияна експрес.

Да, разбирам те, ама дай да си говорим направо. Това е чужда музика, дошла от вън и там в чужбина я правят просто по-добре. Това не е наша музика, като народната музика. Погледни добре аранжираната съвременна народна музика, в нея има и джаз, и рок. Ние имаме някои пиеси, които ако ги свирим без орнаментиката, ще звучат като рок, ти ще се побъркаш какви импровизации вкарваме вътре.

Тази вечер го видях с очите си.

Остави днешния концерт, ние свирехме нарочно по-традиционно. По отношение на импровизациите, аз показах само една трета от себе си. Знаеш ли какво харесвам - фънкът, ама както го свирят черните. Там има такъв ритъм и хъс за свирене, че ти се взема акъл. Когато бях в Лас Вегас една вечер слушах на живо такава музика, преведоха ми я като чаршаф джаз. Пускат я след полунощ обикновено. Музикантите, които я свиреха, направо ме побъркаха. В Лас Вегас имахме концерти за българите там. Една вечер направихме специален концерт в българския ресторант. Видяхме се с много стари приятели. Хапнахме, веселихме се и си посвирехме за нас.

Свириш ли в България все още на сватби?

Свирия, макар че вече рядко някой прави такива големи сватби. Много често свириме на онези със дебелия вратове, но те пък от музика много не разбират. Идват някой път от моите стари почитатели и казват: - „Ти ми свири моята сватба и на сина ми, можеш ли сега и на внука?“ Но нямат парите да ни платят, нашият хонорар е доста висок. А аз знам, животът какво ги направи, те едно време гледаха биволици и знам какво е за него да продаде една биволица, за да ни плати. И тогава им казвам да ни платят само бензина. В крайна сметка от бакшиш вземаме толкова, че можем да му купиме на човека две биволици. Свирия вече сватби по скоро за удоволствие или преди турне. Да се разсвириме хубаво преди да тръгнем на някъде по света. Същото нещо го правя и преди да влезем в студиото за записи. Свиренето на сватби е днеска вече рядкост.

Не съжеляваш ли от тази гледна точка за смяната на системата?

Съжелявам много. Моята Америка беше в България. Аз тогава взимах на ден по три заплати и свирехме непре-

къснато. От сватби направих три-четири къщи, най-хубавите коли карах аз и момчетата от групата. Ние бяхме мутрите тогава, с много пари, уважавани.

Днес свириш редовно в Америка, Канада, Англия, където навремето не те пускаха. Приемаш ли това като някаква компенсация или сбъдната мечта?

Не, може би само когато отидох за първи път в Америка през 1988 г. Но после направихме още едно турне в Америка и пропагация на албумите „Изгряващия Орфей“ и „Балканология“. Но най-голямо удовлетворение изпитах после, когато започнахме да свириш на известни джаз фестивали като „Норд Сии джаз фестивал“ в Хага. Там ни слуша Дейвид Сенборн, който заради нас отложи началото на концерта си. Като свършихме, дойде и ме прегърна. Беше въодушевен и ме покани в своето шоу в Америка, което мина много добре. Импровизирахме заедно, само че той се включи точ-но когато свирихме нещо в 13/8, опита се, а после се разсмя и спря.

Как виждаш ролята на българските медии в подкрепата им на истинската народна музика?

Като крайно недостатъчна. Ами вие, журналистите, сте тия, които трябва да умеете да различите истинското от фалшивото и некачественото като поп фолка и да не му давате такова пространство. Аз умирам от яд, като видя как българи се опитват да играят кючеци. Направо се срамувам като видя как младоженците се кълчат.

Защо ти се срамуваш?

Защото те не могат да играят, не им отива и виждаш как се мъчат да правят нещо, дето не им е в кръвта. Българите с танците като цяло са доста зле. Малко са хората, които знаят нещо друго освен право хоро, ако изобщо го знаят и него. Ако искаме наистина да запазиме българщината и истинската народна музика, трябва да внимаваме какво се пуска по радиото. В момента има толкова много добри млади изпълнители на народна музика, които свирят по много модерен и оригинален начин, но нямат почти никакво поле за изява. Има една нова група, казват се „Булгаро“, страхотни музиканти. Те слагат в джоба си, която и да е английска рокенрол група, а свирят истинска народна музика.

Днеска на концерта специално поздравя родопчаните, това ли е твоята любима фолклорна област?

Не само, аз съм родопчанин, от Източните Родопи. Майка ми е от Джебел, като се вземат с баща ми, който е музикант, се преместват в Кърджали, където се раждам аз. Аз съм от гетото, от махалата, в която са само музиканти.

Там ли ти е домът и днес?

Не, живея в едно село на пет километра от Стара Загора, казва се Богомилово. Като тръгнеш за морето по главния път, оттам минаваш

След толкова години на сцената и толкова успехи и признания, имаш ли някаква мечта, нещо, което би искал още да постигнеш?

Всеки има някаква мечта, нещо, което го кара да продължава напред. Не можеш да спреш и да кажеш – аз бях дотук. Друг е въпросът, че в музиката никога не можеш да постигнеш всичко. Знаеш ли за какво си мечтаеш? Да имам спокойствие, да ме оставят на мира. Да мога да изляза на улицата, без да правя впечатление на никого. Да съм един обикновен, анонимен човек. Всяка свободна минутка аз бягам до реката, обичам да стоя край нея. Това ме успокоява. Дори и да пътуваме, ако имаме един свободен час, спирам край някоя река, гледам водата и си почивам. Макар че и там ме познават по някой път овчарите и идват, и искат да си поприскават. Мечтая си и за добро здраве, годините

на пътувания, многото свирене, безсъние и нередовен живот дават отражение. И ето сега диабетът се обажда, сърцето. Коленете много ме болят, но за тях – сам съм си виновен. Много падания имам с моторите. Зиме и лете карах мотори състезателно.

Това ли ти е хобито до днес?

Не, вече се отказах. Сега наблягам на лова и риболова.

Имаш ли още някакви любими занимания?

Да, кучетата. Имам всевъзможни ловни породи. От птичарите имам четири, имам сетери, четири дакела, които живеят с мен като хора. Имах дванайсет кучета, но скоро няколко раздадох. А що се отнася до лова, това не е, за да убивам, по скоро контакт с природата. Аз като седна, животните минават край мен, слушам как пеят птичките и ми идват идеи за музика. Вады тефтера и си пиша, кое как ще направя и така се ражда моята музика. Със седене и писане на ноги в къщи тези неща не стават. Музиката е навсякъде край нас, но трябва да имаш нагласата да я чуваш. ■